

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ
ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

УДК 371.13: 372: 378 ББК 74.1/74.58 Ф79

*Рекомендовано до друку Вченою Радою
Житомирського державного університету імені Івана Франка
від 28 лютого 2014 року, протокол 7*

Рецензенти: *Вітвицька С.С.* - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка;
Смагін І.І. - доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Житомирського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти; *Тишук Т.І.* - кандидат психологічних наук, завідувач Житомирського центру розвитку дитини №53 "АБВГДейка".

Літературний коректор:
Мирончук Н.М. - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка

Ф 79 Формування професійної компетентності майбутніх педагогів

дошкільної та початкової освіти, збірник науково-методичних праць / за заг. ред. В.Є. Литньова. Н.Є. Колесник, Т.В. Наумчук. - Житомир : Взд-во ЖДУ ім. І.Франка, 2014. - 620 с + CD.

У збірнику науково-методичних праць представлено результати Всеукраїнської науково-практичної конференції «Формування професійної компетентності майбутніх педагогів дошкільної та початкової освіти»; розкрито сутність професійної компетентності майбутнього педагога як сукупність ключових, базових та спеціальних компетентностей; охарактеризовано дієво-практичний компонент професійної компетентності вихователя дошкільного закладу; представлено компетентнісну модель сучасного педагога дошкільної та початкової освіти; відображено логіко-чатемагичну діяльність у початковій та дошкільній освіті; розкрито сутність особистісної, рефлексивної, творчої, мовленнєвої мовної соціокультурної, художньо-естетичної компетенції у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Збірник науково-методичних праць адресується науковцям, педагогам-практикам, майбутнім учителям початкових класів та вихователям ДНЗ, методистам дошкільної та початкової ланки освіти.

УДК 371.13: 372: 378 ББК 74.1/74.58

Кучинська Л.Ф. Інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій в систему методичної роботи з педагогічними працівниками	192
Максимець С.М., Пастушок О., Хронюк Т. Психолого-педагогічні стилі виховання дітей у сім'ї	201
Пожарко В.С. Інтерактивні форми роботи з педагогами	204
Синченко Н.В., Рашко Н.М. Громадянське виховання дітей на засадах народної педагогіки	208
Степанюк А.О., Сорочинська О.А. Співпраця сім'ї та дошкільного навчального закладу в полегшенні процесу адаптації дитини до садочка	211
Фурманюк С.М. Формування художньо-естетичної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів засобами праці	214
Шиманська Г.С. Інклюзивна освіта в умовах сучасного дошкільного закладу	217

РОЗДІЛ III. КОМПЕТЕНТІСНА МОДЕЛЬ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВИТИ

Гарбарчук Н.М. Формування ціннісних орієнтацій учасників навчально-виховного процесу шляхом впровадження інноваційних технологій	223
Зарицька А.Й. Діяльність методичної служби як умова підвищення професіоналізму педагогів та вдосконалення освітньої системи	226
Кондратенко І.В. Рефлексивна компетентність у професійній діяльності педагога дошкільного навчального закладу	230
Некнєпіта О.І. Наступність у роботі дошкільного навчального закладу та школи	236
Остапчук С.М. Ефективні шляхи забезпечення організації та управління методичною роботою в ДНЗ	239
Тяшук Л.І. Комплексний підхід до вивчення діяльності практичного психолога в дошкільному навчальному закладі	246

РОЗДІЛ IV. ОСОБИСТІСНА, РЕФЛЕКСИВНА, ТВОРЧА КОМПЕТЕНЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Важівська О.В. Формування пізнавальної активності у старших дошкільників	251
Драгальчук В., Дубравська Н.М. Розвиток пізнавально-творчих здібностей у дошкільному віці	255
Йосипчук О., Йосипчук Л., Дубравська Н.М. Чинники формування особистості дошкільника	258
Кльон Л.А. Гіперактивність як медико-психологічна проблема	261
Кузнецова Т. Взаємодія ДНЗ та ЗНЗ щодо забезпечення готовності дітей до навчання в школі	266
Лагута А.В. Використання технології проблемного навчання в ДНЗ	269
Максимець С.М., Волощук А. Особливості страхів дітей дошкільного віку	273
Максимець С.М., Карпіснюк О. Розвиток моральних почуттів у дітей старшого дошкільного віку	276
Максимець С.М., Кваша С.В. Особливості тривожності дітей дошкільного віку	279
Максимець С.М., Кліновська О.М., Прокопчук К.В. Психологічні аспекти формування уяви дошкільника	281
Максимець С.М., Колобюк Т.В. Психологічні засади розвитку моральних форм поведінки дітей дошкільного віку	284

Максимець С.М., Мілківська А.В. Моральна свідомість дошкільника: психологічний аспект	288
Максимець С.М., Яценко Н. Особливості розвитку уяви старшого дошкільника.....	291
Маргулян І.Н. Дитяча агресія	294
Маргулян І.Н. Чи потрібен дитячий садок дитині?.....	297
Федорчук Л. А., Тарнавська Н. П. Розвиток сенсорних здібностей дітей дошкільного віку за системою М. Монтесорі	298

РОЗДІЛ V. ЛОГІКОМ А ТЕМА ТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УНОЧА ТКОВІЙ ТА ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

Бондар О.М. Диференційований підхід у процесі навчання молодших школярів розв'язувати текстові задачі	301
Бродовська А.Дарнавська Н.П. Формування уявлень і понять про число та лічбу у роки дошкільного дитинства.....	306
Ганоль В.М. Організація самостійної роботи учнів початкових класів на уроках математики	309
Герасимчук І.І., Клименюк Ю.М. Розвиток логічного та шігоритмічного мислення молодших школярів на уроках математики	311
Господарчук М., Клименюк Ю.М. Розвиток математичних здібностей учнів 1-4 класів.....	313
Гутман В.О., Клименюк Ю.М. Формування інтересу до математики в учнів початкової школи	315
Дмитрійчук Н., Тарнавська Н.П. Вплив дидактичних ігор на формування математичних уявлень у дітей дошкільного віку	319
Климчук О.Л. Робота над задачами в системі розвивального навчання Д.Б. Ельконіна - В.В. Давидова як засіб формування математичної компетентності молодших школярів.....	322
Кравченко В.В., Клименюк Ю.М. Методика проведення позакласних занять з математики.....	329
Микитюк І.С., Тарнавська Н.П. Логіко-математичні ігри як засіб формування логічного мислення в роботі зі старшими дошкільниками	333
Нікітчина І.В. Предметна математична компетентність	335
Поліняк О.А., Клименюк Ю.М. Використання дидактичних ігор на уроках математики в початкових класах	339
Потапова Т.І. Роль позакласної роботи з математики у формуванні інтересу до навчання молодших школярів	343
Рудницька Н.Ю. Використання сучасних технологій навчання математики у процесі підготовки майбутніх вчителів початкових класів.....	348
Тарнавська Н. П. Особливості математичної підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі.....	352
Тимошенко Г.П., Клименюк Ю.М. Формування в учнів умінь і навичок самостійної роботи в процесі вивчення математики в 1-4 класах	356

Максимець С.М.

*канд.психол. наук, доцент каф. загальної,
вікової та педагогічної психології*

Волощук А.

48 група ННІ педагогіки

ОСОБЛИВОСТІ СТРАХІВ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Проблема емоційного здоров'я людини привернула і привертає увагу багатьох дослідників із різних галузей науки і практики: медиків, психологів, філософів, соціологів. Існує багато підходів до розуміння і вирішення цієї проблеми. На відміну від багатьох інших проблем дитинства, деякі фахівці часто з повною впевненістю говорять, що страхи дітей - це вікова проблема. Насправді, це дуже серйозна психолого - педагогічна проблема. Більшість причин, як зазначають психологи, лежать в області сімейних відносин. Страхи з'являються в результаті тривалих і нерозв'язаних переживань або гострих психічних потрясінь на тлі нервових процесів. Оскільки дошкільний вік визнано дослідниками найбільш важливим періодом особистісного становлення, то захист внутрішнього світу дітей від негативних впливів (у тому числі й наших власних) є одним з головних завдань батьків та педагогів, які мають справу з дітьми.

Питанням вивчення страху як стану займалися багато вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як: М.Литвак, Епікур, Лукрецій, Платон, А.Ребер, З.Фрейд, В.Даль, Р.Ф.Овчарова, І.П.Павлов, О.В.Петровський та інші.

Мета нашого дослідження: з'ясувати психологічні особливості, чинники виникнення та перебігу страхів в дітей дошкільного віку, запропонувати методи їх профілактики та корекції.

Проаналізувавши різні точки зору вчених про поняття страху, зупинюсь на визначенні І.П. Павлова, який вважає страх проявом природного рефлексу, пасивно-захисною реакцією з легким гальмуванням кори великих півкуль.

Страх оснований на інстинкті самозбереження. Має захисний рефлекс та супроводжується певними фізіологічними змінами вищої нервової діяльності, відображається на частоті пульсу та дихання, показниках артеріального тиску, виділенням травного соку [1,с. 564].

Страх виникає у відповідь на дію загрозового стимулу. Існують дві загрози, які мають універсальний і одночасно фатальний в результаті характер. Це смерть, та крах
(стор.274)

життєвих цінностей, протидіючих таким поняттям як життя, здоров'я, самоствердження, особисте та соціальне благополуччя. Крім крайніх виражень страху завжди розуміється переживання якої-небудь реальної чи вигаданої загрози. [2,с. 139].

Дитячі страхи відіграють важливу роль у розвитку дитини. Кожен страх або вид страхів з'являється тільки в певному віці, тобто у кожного віку є «свої» страхи, які в разі нормального розвитку з часом зникають. Поява певних страхів збігається в часі відношенні зі стрибком в психомоторному розвитку дитини. Наприклад з початком самостійної ходьби і отриманням великого «ступеня свободи» в освоєнні простору, або тоді, коли дитина починає впізнавати своїх близьких, і поява чужої незнайомої особи може викликати страх.

Напевно, немає такої дитини, яка б ніколи не відчувала почуття страху. Майже всі діти чогось бояться. Одним страшно залишатися в темній кімнаті, інші не наважуються з'їхати з гірки, треті в жаху тікають від собаки, завмирають від страху при вигляді бджоли. Багато хто боїться персонажів казок та інших образів, створених уявою.

Об'єкти дитячих страхів дуже різноманітні, їх особливості знаходяться в прямій залежності від життєвого досвіду дитини, ступеня розвитку її уяви і таких якостей її характеру, як емоційна чутливість, схильність до занепокоєння, тривожність, невпевненість у собі. Наявність страхів у дітей дошкільного віку не є патологією, а носить віковий, перехідний характер, і сигналізує про певне неблагополуччя в емоційно-особистісній сфері дитини.

Якщо аналізувати загальні причини появи стійких страхів у дитячому віці, то з'ясовується, що всі вони зводяться до психічної травми, яку пережила дитина. Це може бути разова шокова травма, наприклад раптовий сильний переляк, який нерідко проходить сам і не тягне за собою стійких змін в особистості дитини, що формується. У старших дошкільників та молодших школярів причиною страхів є затяжна, психотравмуюча ситуація. Такі страхи більш стійкі і нерідко накладають відбиток на всю поведінку дитини. Розширюється їх тематика, у дитини розвивається тривожність, непевність, їй важко пристосуватися до нових людей і ситуацій. Вона емоційно нестійка, швидко стомлюється, погано спить. В даному випадку можна говорити про невротичний розвиток особистості дитини, що вимагає спеціального лікування.

З раннього віку важливу роль відіграє наявність чи відсутність почуття любові і захищеності, яке дає мати дитині, воно визначає благополуччя малюка, є умовою емоційного комфорту.

Існує багато класифікацій та причин появи страхів, але одним із найпоширеніших чинників є невинувато суворі позиції батьків, засоби виховання, які вони застосовують, конфлікти, алкоголізм у сім'ї. Неприпустимими засобами покарання для дітей є погрози, тілесні покарання.

Страх, як і інші неприємні переживання (гнів, страждання, агресія та ін.) не є однозначно «шкідливими» для дитини. Будь-яка емоція виконує певну функцію і дозволяє дитині і дорослій людині орієнтуватися в навколишньому предметній та соціальному середовищі. Страх захищає людину від зайвого ризику при переході вулиці або в поході по горах і т.д. Страх регулює діяльність, поведінку, відводить людину від небезпек, можливості отримання травми та ін.. У цьому виявляється «охоронна» функція страхів. Вони беруть участь в інстинктивній поведінці, що забезпечує самозбереження. Крім того, що страх допомагає будувати поведінку, він є переживанням, необхідним для нормального функціонування психіки. Подібно до того, як організму потрібен не тільки цукор, а й сіль, так і психіка потребує неприємних, «гострих» емоцій.

(стор.275)

За основу нашого психолого-педагогічного дослідження були обрані наступні методики : «Незакінчені пропозиції» Г.Я.Кудріна та методика за А. І. Захаровим «Що мені сниться страшно». Кількість дітей 14.

Метою методики «Незакінчені пропозиції» було отримання додаткових відомостей про причини страхів, неспокою дитини. Дитині пропонувалося послухати речення і відразу продовжити його, а методика за А. І. Захаровим «Що мені сниться страшно» мала в основі бесіду з батьками для виявлення найпоширеніших видів страхів та їх причин.

Результати показали високий та середній рівень тривожності у дітей. Якщо розглянути відповіді на кожен «незакінчену пропозицію», то виходить невтішний результат. Так на запитання «Мої сни ...» 50% дітей відповіли: «боюся», «страшні». На пропозицію «Боюся ...» 45% дітей відповіли: «страшилок, привидів». А на два питання «Не люблю, коли мене ...» і «Плачу, коли ...» діти відповідають однозначно: «Б'ють і лають» 75%. Під час бесіди з батьками я дізналася, що 90% дітей бояться залишатися самі, починають плакати, бояться найбільше собак, уникають їх. Відверто діти заявляють про страх темряви, лікарів, крові, тварин. Для того щоб заспокоїти дитину батьки стараються відволікти її, переключивши увагу на гру, згадуючи якусь гарну пісеньку та разом співаючи її, розповідаючи казки про хоробрих героїв. 35% батьків від загальної кількості, заявили про соматичні прояви страху (тремтіння рук, швидке дихання, почервоніння або збліднення шкірних покривів) .

За опитувальником страхів А.І. Захарова «Що мені сниться страшно» були отримані дані, за якими видно, що найбільше діти бояться: лікарів 80%, інших людей 80%, турбуються «бути знищеними під час нападу чудовиськ» 85%, заснути, стихій, глибини 85%; захворіти, вмерти, казкових героїв, вогню 90%, смерті батьків, страшних снів, пожежі, крові 95 %.

Страх - це емоція, яка може виникнути в будь-якому віковому періоді. Але у дошкільному віці він краще піддається корекційній роботі. Методики, які були проведені показали, що, працюючи з дітьми, які відчувають страх, слід враховувати їх особливе, специфічне відношення до успіху, неуспіху, оцінок і

результатів. Такі діти дуже чутливі до результатів власної діяльності, бояться і уникають неспіху. Їм дуже важко оцінити результати своєї діяльності, вони не можуть самі вирішити, правильно зробили що-небудь чи ні, а чекають оцінки від дорослого. Психологи виділяють способи подолання тривожності і страхів у дітей. Для цього існують цілі комплекси прийомів, вправ. Корекційні заняття відіграють важливу роль профілактики і усунення вже наявних страхів у дітей. Зважитися допомогти дітям повністю позбутися страху - це означає взяти активну участь в їх житті. Але активність не означає, що можна безпардонно втручатися в особисте життя дітей, грубо намагатися тренувати їх волю, змушуючи без всякої підготовки пробігати багатокілометрову дистанцію з перешкодами у вигляді страхів. Подібне подолання страхів прирікає на ще більш гостре відчуття своєї безпорадності і не здатності виправдати очікувань дорослих. Тому не стільки до страхів, скільки до самої дитини потрібен особливий психологічний підхід, заснований на розумінні його почуттів і бажань, зміцнюючи «я» і перебудову при необхідності характеру і відносин з людьми. Щоб надавати впливу на страхи, потрібно, перш за все, встановити контакт з самою дитиною, допомогти їй повірити в себе. Перспективу дослідження вбачаємо в доборі та апробації прийомів корекції дитячих страхів.

Список використаної літератури:

1. Вайзман Н. Реабилитационная педагогика - М., 1996. – 457 с.
2. Клайн В. Как подготовить ребенка к жизни. - М., 1991. – 389 с.

